

Téma této práce, v níž se chci zabývat některými aspekty aktuálních práv poškozeného v trestním řízení upraveném zákonem č. 141/1961 Sb., trestním řádem, jsem si vybrala proto, že institut poškozeného můžeme chápat jako lakmusový papírek, na němž se odráží smysl celého trestního řízení, a to jak z hlediska generální trestní prevence tak i individuální, a zároveň na něm lze v konkrétním případě pozorovat postoj společnosti ke kriminalitě jako celospolečenskému problému. Situace poškozeného je podle stávající právní úpravy složitá, což je ještě umocněno tím, jak uvádím dále, že procesní předpis rozeznává dva typy poškozených. Z historického pohledu vzato je tato problematika o to zajímavější, že v dobách socialistického zřízení byla procesní práva poškozeného zcela zásadním způsobem oproti úpravě z doby předválečné Československé republiky oslabena. Můžeme v tomto směru v poslední době pozorovat pozitivní posun, avšak zahraniční úpravy, z nichž na některé odkazují, jsou mnohem progresivnější a to z hlediska tzv. soukromoprávních trestních deliktů.

Procesní práva, tak jak je trestní řád poškozenému přiznává, jsou výrazem základních práv náležejících nejen každému občanu, ale každé fyzické a v konečném důsledku i právnické osobě. Mám na mysli především ústavními normami zaručené právo na ochranu ústavou zaručených práv ze strany soudů a jiných orgánů ve smyslu čl.36 odst.1 Listiny základních práv a svobod, na něž navazují ústavní práva zaručující právo na právní zastoupení, rychlé soudní a jiné řízení atd. V kontrastu s tím je v praxi obvyklý přístup orgánů činných v trestním řízení, které považují poškozeného spíše za nositele důkazu nebo element, který může zbytečně protahovat řízení. Je nutné ale upozornit, že v postavení poškozeného se může ocitnout každý z nás, tedy i ten, kdo jako fyzická osoba fakticky vykonává státní moc ve funkci orgánu činného v trestním řízení. Ve své práci se snažím poukázat na některé problémy, s nimiž se může osoba v postavení poškozeného setkat, protože se domnívám, že přes všechny proklamace uvedené v úvodních partiích trestního řádu musíme vidět v jeho jednotlivých ustanoveních především konkrétní případy, konkrétní lidské osudy. Nová uvažovaná

úprava by měla být založena na nové koncepci, která by opustila politické proklamace a více dbala precizní koncepci práv a povinností jednotlivých stran trestního řízení. Tato koncepce by měla být praktická a srozumitelná.

V této práci jsem se nemohla do detailu zabývat všemi aspekty postavení poškozeného v trestním řízení, neboť to přesahuje možnosti rigorózní práce. Je smutné, že na toto téma od roku 1990 vyšly pouze dvě komplexní práce a to Jelínkova monografie „Poškozený v českém trestním řízení“ a práce J. Látala nazvaná „Poškozený v trestním řízení o náhradě škody v adhezním řízení“, která však má spíše charakter praktické příručky, o čemž svědčí fakt, že byla vydána Ministerstvem spravedlnosti České republiky. Snažím se proto alespoň v drobné formě zamyslet nad některými aspekty této zajímavé trestněprávní problematiky. Protože problematika poškozeného souvisí v případě rozhodování o jeho nároku na náhradu škody, nemohla jsem se vyhnout v této práci pohledům teorie občanského práva hmotného a civilního řízení soudního. Pro přehlednost jednotlivou problematiku zařazuji do kapitol. Touto prací chci částečně přispět do neutuchající diskuse o novém trestním řízení.